

PROJEKTNI TEDEN 2007 - DELAVNICA

»NOVO MESTO - MOJE MESTO«

Cilj delavnice, v kateri so sodelovali dijaki 3. d, e in k oddelka, je bil prepoznati, poznati in primerno vrednotiti naravno in kulturno dediščino Novega mesta. Mentor, prof. Zoran Poredoš, nas je seznanil s cilji, vsebino in načinom dela. Prvi dan smo s pomočjo zbrane literature opisali najpomembnejše spomenike, nato pa se sprehodili po mestu in si jih ogledali. Naslednji dan smo imeli predstavitev Novega mesta na diapozitivih v Dolenjskem muzeju Novo mesto ter nato dokončanje dela v učilnici. V petek, zadnji dan, smo svoje delo tudi predstavili v atriju šole.

Novo mesto, mesto ob eni najzapeljivejših okljk reke Krke, kjer se voda umiri in leno razširi, je 7. 4. 1365 utemeljil avstrijski vojvoda Rudolf IV. Habsburški. Uradni Rudolfswerd je rasel kot Novo mesto in prerasel v osrednje upravno, kulturno, cerkveno in gospodarsko središče Dolenjske. Na njegovih tleh in v bližnji okolici je zaslediti že daleč nazaj – nekaj tisoč let pred njegovim rojstvom – naselitev ljudi. O tem pričajo izredno bogata prazgodovinska in rimska odkritja, zaradi katerih sodi to mesto med najbogatejša evropsko pomembna arheološka najdišča v Sloveniji.

Mesto je vse do danes kljubovalo vsem nevarnostim, tragedijam in spremembam,

Tudi reka Krka lahko zamrzne

istočasno pa izpisalo veliko slavnih strani v naši preteklosti. Svoj veliki gospodarski, urbani in kulturni razvoj je doživelo šele v 60. in 70. letih 20. stoletja in traja vse do današnjih dni. Tu je ohranjeno veliko dragocenih vrednot slovenske kulture.

Kapitelj

Cerkev sestavljajo stolp, ladja, prezbiterij in kripta. Grajena je v mešanem slogu

zaradi prezidave, čuti pa se gotika. Posebnost cerkve je proštija iz leta 1693.

Pogled s Kapitlja: pod parkiriščem je Prešernov trg; desno je nekdanji Dom kulture oz. »kino Krka«, kjer je danes Anton Podbevšek teater.

MUZEJSKA ULICA 7 V tem delu se nahaja večji sklop novomeške kulturne dejavnosti: Dolenjski muzej (etnološki in arheološki oddelek), od leta 1965 (600. obletnica mesta) pa Dolenjska galerija Muzej NOB.

DOLENJSKA GALERIJA

Galerija je bila zgrajena po načrtih arhitekta Frana Filipčiča in je bila odprta oktobra 1964. Stoji ob starem muzejskem poslopju. Stavba galerije ima poleg obsežne avle dva razstavna prostora: veliko dvorano v gornji etaži in manjšo dvorano v spodnji. V avli pa so razstavljeni doprsni kipi štirih dolenskih umetnikov. Galerijska zbirka obsega danes blizu 500 likovnih del. Precej obsežna je zbirka starih mojstrov s portreti fevdalcev iz nekaterih dolenskih gradov. V zbirki najmočnejše zastopan slikar Vlado Lamut. Vsako leto pa se v prostorih galerije zvrsti povprečno 10-15, večinoma likovnih, razstav. Osnovni namen galerijske zbirke je, zbiranje del dolenskih likovnih ustvarjalcev in tistih umetnin, ki zajemajo snov iz Dolenske in postavitev le teh v stavbni zbirki. Trenutno pa v Dolenski galeriji poteka razstava o povojnih pobojih z naslovom Prikrito očem zakrito.

Jakčev dom

JAKČEV DOM

V rojstni hiši slikarja Božidarja Jakca, ki stoji na Bregu poleg gostilne Na bregu, so leta 1984 naredili galerijo slikarjevih del. Zbirka obsega 828 originalnih del, ki jih je slikar podaril mestu. Med njimi so podobe mesta, portreti, slike in grafike s potovanj po svetu in doma. Jakac je pogostokrat upodobil Breg. Slikar je namreč Novemu mestu zapisal velik del življenja in ustvarjanja, zato si je tudi za svoj zadnji dom izbral Novo mesto. Pokopan je namreč na pokopališču v Ločni.

NARODNI DOM

Narodni dom je bil zgrajen leta 1875 kot prvi v Sloveniji. V njem so imeli svoje prostore Narodna čitalnica, Dolensko pevsko društvo, kasneje pa je bil tudi telovadnica društva Sokol. Po prvi svetovni vojni je prišel v njihovo last in preimenovali so ga v Sokolski dom. V sokolski knjižnici je bilo v letih 1935-1940 žarišče revolucionarne dejavnosti v Novem mestu. Plošča v obliki odprte knjige, ki nas opominja na to dogajanje je bila izdelana po načrtih arhitekta Miloša Lapajneteta. Po drugi svetovni vojni je bil v stavbi več let dom JLA.

Narodni dom na Sokolski ul.

KANDIJSKI MOST

Današnji most je bil zgrajen leta 1898 in je nadomestil stari most, zgrajen leta 1600, katerega so leto po nastanku novega porušili. Pri mostu so stala tudi Dolenjska ali Karlovška vrata, ki so bila eno izmed dveh glavnih vrat za vhod v Novo mesto

Kandijski most nas popelje preko Krke v Kandijo, od koder imamo lep pogled na stari del mesta, posebno še na Breg. Mimo hotela Kandija pa nas pot popelje na Grm. Kjer stoji grmski grad.

BREG

Grad Grm

FRANČIŠKANSKA CERKEV S SAMOSTANOM

Bila je zgrajena v 15. stoletju in sodi v gotiko. Za gotško arhitekturo je bistveno spremljanje v višino in razsvetlitev. Značilni so oporni loki, zlati oltar,... Poleg cerkve je samostan iz leta 1472, znan po izredno bogati knjižnici. Drugi prošt v proštiji je bil skladatelj Jurij Sladkonja, ki je to delo opravljal kot častno funkcijo. Ker je bil vzoren, je dobil plemiški grb (zlati konj na belem polju), kar je še danes simbol novomeške proštije.

STARA GIMNAZIJA

Stavba v bližini frančiškanske cerkve, v kateri so danes prostori glasbene šole, je bila poslopje novomeške gimnazije, ki jo je l. 1746 ustanovila cesarica Marija Terezija. Ustanovila jo je zato, da bi si obubožani meščani popravili ekonomski položaj.

Dijaki so prihajali iz različnih slovenskih pokrajin. Nad vhodnimi vrati ima napis: »Za vzgojo uma in srca«. Stavba kljub svoji velikosti za 18. stol. ni predstavljala prav nobene arhitektonske obogatitve mesta. Leta 1748 je Marija Terezija sicer prepovedala učenje dijakov pod okriljem frančiškanov, a so kasneje vseeno postali profesorji. Do l. 1870 so jo upravljali frančiškani, nato jo je prevzela država. Leta 1912 so se dijaki preselili v novo poslopje, kjer še danes poteka pouk.

ROTOVŽ

Ko je bil zgrajen, se ni razlikoval od ostalih mestnih hiš. Zato so mu leta 1720 nadzidali stolpič. Ljubljanska hiša je bila zgrajena 2 leti prej, a so se

novomeščani hoteli pohvaliti s tem, da so rekli, da so namesto vode malto mešali z vinom. Rotovž so podrli in nato so ga na novo zgradili leta 1905. Označen je kot spaček historičnih stikov od ponarejene gotike v 1. nadstropju do slabo kopirane florentinske renesanse v drugem nadstropju. Pred njim stojita doprsna kipa :

slovenskega pesnika Dragotina Ketteja in pisatelja Janeza Trdine. Oba sta delo Jakoba Savinška iz l. 1955. Rotovž stoji ob robu trga, arkadno pritličje pa se odpira na mestni trg.

KETTEJEV VODNJAK

Stoji od leta 1955 in je delo arhitekta Marjana Mušiča. Pred njim je na tem mestu stal od leta 1815 litoželezni vodnjak iz livarne Dvor pri Žužemberku, ki je imel nastavek s kotanjo in kamnite stopnice. Vodo so v vodnjak s posebnimi stroji poganjali iz reke Krke, dokler niso v mestu zgradili vodovoda. Leta 1903 so ga odstranili in prodali. Kamniti vodnjak ima vklesane verze iz Kettejeve pesmi Na trgu, saj je pesnik s to pesmijo ovekovečil novomeški glavni trg.

SPOMINSKI STEBER PARTIZANOM

Steber stoji na Glavnem trgu, nasproti Rotovža, kjer sta bila jeseni 1943 obešena dva partizana. Spomenik, katerega avtor je arhitekt Marjan Mušič, je oblikovan iz gotskega stebra, ki je prinesen iz hiše Glavni trg 26. Spomenik so odkrili leta 1952.

MESTNE HIŠE Z ARKADAMI IN ATRIJI

Dokaz, da je bilo mesto gospodarsko močno, je arhitektura trga, na katerem so stale hiše bogatih trgovcev. Na gornjem gospodarskem delu trga je mesto ustvarilo poseben tip trgovsko-obrtniške hiše, kateri pritlični del je bil odprt s kamnitimi arkadami. Nosilni stebri so različnih oblik ter zelo bogati. Svojo značilno obliko je trg dobil v drugi polovici 16. stoletja. Arkade so vsekakor pogostejše v prvem nadstropju dvorišča, ki je bil vedno reprezentančna etaža. V drugi polovici 19. stoletja se je podoba trga temeljito spremenila. Zazidali so arkade, namesto katerih so nastale »moderne izložbe«.

ROZMANOVA 10

V hiši Matije Kastelca na Rozmanovi ul. 10 je bila 6. januarja 1848 prvič v Sloveniji uprizorjena Linhartova komedija *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*. Delo, ki so ga igrali v kazinski dvorani, je bilo obenem prva slovenska družabna prireditev v Novem mestu. Ta dogodek je imel velik pomen za razvoj slovenskega gledališča. Plošča je bila odkrita na Prešernov dan leta 1968.

NA VRATIH

Spomeniški kompleks Na vratih stoji na križišču Rozmanove ulice in Prešernovega trga, na lokaciji nekdanjih "Ljubljanskih" ali "Gorenjih" mestnih vrat. Obsega študijsko knjižnico oz. knjižnico Mirana Jarca, spominsko ložo, kipa Pesem svobode in Talec, doprsni kip Marjana Kozine in nasproti spominsko plošča.

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA

Ime je dobila po slovenskem pesniku in pisatelju Miranu Jarcu, ki se je rodil leta 1900. Prvotno je bila na tem mestu, kjer se danes nahaja knjižnica, Martinova ali "špitalska" cerkev. Ko so le-to podrli, so material porabili za gradnjo nove stavbe, kjer je bil do leta 1850 okrožni urad ali kresija, od tega leta pa do konca stoletja pa še okrožno sodišče. Leta 1946 je bila ustanovljena knjižnica, ki je imela sprva prostore v osnovni šoli v Novem mestu, leta 1954 pa se je preselila v sedanje prostore. Ima izredno bogat knjižni fond, rokopise, notno gradivo, fototeko, zbirko tiskov iz 2. svetovne vojne,... Pod zanimivosti pa spadajo inkunabule (knjige, natisnjene pred letom

1500), Dalmatinova Biblija, rokopisi slovenskih književnikov, kot so Valentin Vodnik, Dragotin Kette, Janez Trdina. Imajo pa tudi največjo zbirko ex-librisov v Sloveniji.

KETTEJEV DREVORED

Dvostranski Kettejev drevored divjih kostanjev je eno najbolj slikovitih novomeških sprehajališč. Drevored poteka čez prazgodovinsko naselbino Marof in povezuje center mesta s sosjesko Bršljin. Dolg je okrog 1500m in tu je bilo zasajeno 370 dreves. Nastal je po letu 1900, ko je bila opuščena cesta čez Marof zaradi izgradnje današnje Ljubljanske ceste. Leta 1955 so Kettejev park vključili v Novi trg, po Ketteju pa so imenovali drevored. Zaradi slabega stanja dreves so 1992 obnovili drevored z zasaditvijo novih dreves, stara drevesa so pa sanirali. Je eden najbolj značilnih mestnih drevoredov v Sloveniji in je zavarovan kot spomenik oblikovane narave. Do leta 1892 se je drevored imenoval Stara cesta, do leta 1930 pa Tavčarjeva cesta.

Nasproti športne dvorane Marof je na hiši ob Kettejevem drevoredu postavljena spominska plošča posvečena Dragotinu Ketteju, kjer je živel od leta 1897 do 1898.

